
DOI: <https://doi.org/10.34768/r1.2022.v48.2.15>

Adam Stankiewicz*

Badacz niezależny

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3687-1655>

e-mail: a.stankiewicz@wns.uz.zgora.pl

EDUKACYJNE ASPEKTY INTERWENCJI POLICYJNYCH

EDUCATIONAL ASPECTS OF POLICE INTERVENTIONS

Keywords: education, society, police intervention.

The course of intervention varies depending on the nature of the event. Providing information – educating people involved in an intervention, may dominate the course of policing. Providing adequate knowledge on, for example, rights and obligations should be fully implemented in local communities where a police officer – a district police officer – is obliged to go beyond his/her tasks in order to fulfill his/her tasks as fully as possible. The article indicates the educational aspects accompanying the conducted police interventions. These contents were developed on the basis of a substantive analysis of the texts and source materials.

EDUKACYJNE ASPEKTY INTERWENCJI POLICYJNYCH

Słowa kluczowe: edukacja, społeczeństwo, interwencja policyjna.

Przebieg interwencji jest różny w zależności od charakteru zdarzenia. Przekazanie informacji – edukacja, osób biorących udział w interwencji może zdominować przebieg działań policyjnych. Zapewnienie odpowiedniej wiedzy na temat np. praw i obowiązków powinny być realizowane najpełniej

* **Adam Stankiewicz** – magister dziennikarstwa i komunikacji społecznej; zainteresowania naukowe: prewencja, interwencje policyjne, kryminologia, wiktymologia, kryminalistyka, porządek publiczny.

w społecznościach lokalnych, gdzie policjant-dzielnicowy – zobowiązany jest do wychodzenia poza ramy swoich zadań w celu jak najpełniejszej ich realizacji. W artykule wskazano aspekty edukacyjne towarzyszące przeprowadzanym interwencjom policyjnym. Treści te zostały opracowane na podstawie merytorycznej analizy tekstów i materiałów źródłowych.

Wprowadzenie

Współczesne działania Policji, skoncentrowane są na pomocy społeczeństwu, poprzez organizację działalności, która zorientowana jest na zaspokajanie potrzeb lokalnych. Żądania kierowane przez ludzi wobec policjantów są obecnie bardziej ukierunkowane na to, aby „pełnili funkcję psychiatrów, doradców małżeńskich, pracowników socjalnych, a nawet lekarzy czy księży” (Czapska, Wójcikiewicz 1999, s. 18). W obecnych czasach policjant nie tylko jest „stróżem prawa”, ale również jest aktywnym członkiem społeczności lokalnej, który realizuje zadania w duchu filozofii *Community Policing*. „Jako dwa najistotniejsze elementy *Community Policing* wymienia się zawsze partnerską współpracę ze społecznością lokalną, sąsiedztwem, a zwłaszcza obywatelami” (Maiwald 2002, s. 238). Jest to nie tylko postawa, jaką prezentuje policjant, ale i sposób myślenia i aktywności, który polega na nawiązaniu kontaktów partnerskich między policją a praworządnyimi obywatelami, aby wspólnie znajdować skuteczne i trwałe sposoby rozwiązywania problemów, co powoduje poprawę jakości życia (Trojanowicz 1995).

Wskazane w ten sposób zmiany w działalności i postrzeganiu policji mają bardzo duży wpływ na sposób realizacji ustawowych zadań funkcjonariuszy. Zmianie musi ulec powszechne kojarzenie interwencji policyjnej jedynie ze stosowaniem środków przymusu bezpośredniego w stosunku do obywateli naruszających normy prawne. Policjanci mają być traktowani jako osoby edukujące społeczeństwo w zakresie ich praw, obowiązków oraz wskazywać, jak nie stać się „ofiara”. Mając na względzie zmianę oczekiwań społecznych wobec policji, należy przybliżyć, jak znacząca i różnorodna jest działalność policjantów, którzy podejmują interwencję, a w szczególności zwrócić uwagę na edukacyjny aspekt takiej interwencji.

Interwencja policyjna i edukacja

Pojęcie „interwencja” pochodzi od łacińskiego słowa *interventio*, co bezpośrednio tłumaczy się jako włączenie się w bieg jakiejś sprawy, zwykle przybierającej niepomysłny obrót (Dunaj 2007, s. 535).

Pojęcie interwencji jest obszernym terminem, począwszy od podjęcia czynności ad hoc w odniesieniu do konkretnego człowieka przez wykonujących czynności służbowe funkcjonariuszy, a kończąc na interwencjach zbrojnych w konfliktach o szerokim zasięgu terytorialnym. Najpełniejszą wydaje się definicja interwencji proponowana przez Leszka Dyducha (2018, s. 13), gdzie interwencją nazywa zespół niezwłocznych czynności, podjętych przez policjantów na podstawie wiarygodnej informacji o bezpośrednim zagrożeniu życia, zdrowia, wolności człowieka, porządku prawnego i innych dóbr ważnych dla określonego społeczeństwa lub obywatela, celem ustalenia okoliczności zdarzenia, rodzaju i skali zagrożenia, dążenia do jego eliminacji lub ograniczenia, a także w miarę możliwości do przywrócenia stanu pierwotnego przed wystąpieniem zagrożenia. Definicja ta pokazuje, że policjanci, wykonując swoje czynności służbowe mogą i wchodzą w obszary życia obywateli, pozornie łamiąc ich konstytucyjne prawa i swobody obywatelskie. W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 97 nr 78 poz. 483) w art. 31.1 wprowadzony został zapis: „wolność człowieka podlega ochronie prawnej”, jednakże w tej samej ustawie w art. 31.3 zakłada się, że: „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź ochrony środowiska, zdrowia, moralności publicznej, albo wolności i innych praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”. Dzięki temu przepisowi Konstytucja daje upoważnienie odpowiednim służbom państwowym do ingerencji w życie prywatne i swobody obywatelskie.

Sposób ingerencji i zakres w prawa i swobody obywatela, które mogą być naruszane w trakcie interwencji policyjnej, nie jest dokładnie opisany w przepisach prawa. Jednakże w artykule 1.2 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179, z późn. zm.) ustawodawca przewidział możliwość ingerencji przez Policję w swobody konstytucyjne w celu: ochrony życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra; ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego; organizowania działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym. Ponadto w art. 15 cytowanej Ustawy o Policji zostały wymienione uprawnienia policjantów niezbędne do realizacji ich zadań. Wśród wymienionych uprawnień znalazło się uprawnienie do legitymowania, zatrzymywania osób, przeszukiwania osób i dokonywania kontroli osobistej. Dodatkowym uprawnieniem jest możliwość nakazania, stwarzającemu zagrożenie dla życia i zdrowia sprawcy przemocy w rodzinie osoby dotkniętej przemocą, nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie

zajmowanego mieszkania. Zatem interwencja policyjna to czynność, która towarzyszy realizacji podstawowych zadań Policji w ramach dopuszczonych prawem uprawnień policyjnych.

Pojęcie „edukacja” stało się w Polsce i Europie popularne pod koniec XX wieku i do dziś jest wykorzystywane przez pedagogów i nauczycieli, a także przez osoby zajmujące się upowszechnianiem wiedzy i kultury. W czasach PRL słowo „edukacja” było na równi używane ze słowem „oświata” i w związku z tym stało się symbolem zmian społecznych, politycznych i ekonomicznych tamtych czasów. Jak wyjaśnia Władysław Kopaliński znaczenie słowa „edukacja”, (czyli „wychowanie” i „kształcenie”) pochodzi od łacińskiego słowa *educare* natomiast to słowo pochodzi od słowa *ducare*, co w dosłownym tłumaczeniu znaczy „wodzić, prowadzić”. Z kolei to ostatnie łączy się ze słowem łacińskim *dux*, a to po przetłumaczeniu oznacza „przywódca, wódz” co wskazuje na osobę prowadzącą innych w procesie edukacji (Kopaliński 2007, s. 151). Natomiast Władysław Stróżewski (1992, s. 40), wskazuje, że pojęcie edukacji pochodzi także z łaciny tj. *e-ducere* co tłumaczy jako wyjście poza. Można to odczytywać jako powiększenie swojego dotychczasowego poziomu wiedzy w poznawaniu siebie samego, jak i otaczającego nas świata, co z kolei prowadzi do pokonywania swoich ograniczeń i pozwala otworzyć się na nowe możliwości. Analizując wskazane wyjaśnienia pojęcia „edukacja”, można wskazać, że jest to wszelka świadoma, zamierzona działalność człowieka, która dąży do osiągnięcia wyznaczonych wartości służących do wszechstronnego rozwoju w trakcie całego życia poprzez procesy kształcenia i wychowania, a zarazem poprzez samokształcenie i samowychowanie.

Współczesna edukacja nie opiera się już na wysokiej pozycji autorytetu nauczyciela, jednakże nie zanika ona całkowicie. Odstępuje się już od dogmatu „podporządkowania” i „uległości”, jak wskazuje nam Maria Reut, jednak „zobowiązanie do namysłu”, krytyka, niepewność oraz zdawanie pytań, z ograniczeniem, że „sytuacja zapytywania jest indywidualna, [...], ma być zdaniem sprawy z autentycznej i niepowtarzalnej sytuacji bycia pytającym” (Reut 2008, s. 175).

Policja w służbie społeczeństwu

Biorąc pod uwagę definicje „interwencji” i „edukacji” można wskazać, że są one ze sobą ściśle związane. Policjant, podejmując szybkie, wszechstronne, bezpośrednie i indywidualne działania w stosunku do osób, wobec których podejmuje czynności służbowe, zobowiązany jest do podjęcia na podstawie opisanych przez strony faktów właściwego rozsądzenia. Nierzadko uznaje jedną ze stron za sprawcę zdarzenia, a drugą stronę wskazuje jako pokrzywdzonego w wyniku tego zdarzenia, lub jako świadka. W przypadku popełnie-

nia wykroczenia przez ustalonego sprawcę Policjant może zastosować jeden ze środków oddziaływania wychowawczego, który został określony w Ustawie z dnia 20 maja 1971 roku, Kodeks wykroczeń art. 41: „W stosunku do sprawcy czynu można poprzestać na zastosowaniu pouczenia, zwróceniu uwagi, ostrzeżeniu lub na zastosowaniu innych środków oddziaływania wychowawczego” (Dz. U. 1971, Nr 12, poz. 114, z późn. zm.).

Stosowanie środka oddziaływania wychowawczego, jednocześnie wskazuje, w jaki sposób w przyszłości należy prawidłowo postępować. Taki rodzaj działania Policjanta świadczy o tym, że spełnia on funkcję przewodnika edukacyjnego „ucznia” – obywatela. Najbliższym dla społeczności lokalnej Policjantem, a zarazem osobą spełniającą funkcje edukacyjne jest dzielnicowy. Jego zadania w zakresie edukacji społeczeństwa dotyczą szeroko rozumianej profilaktyki społecznej, do której odnosi się Zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych (Dz. Urz. KGP poz. 26).

Jak podkreśla Iwona Klonowska, dzielnicowy co najmniej 60% czasu służby powinien spędzać w terenie (Klonowska 2018, s. 58). Ma to na celu zwiększenie aktywności dzielnicowego w kontakcie ze społeczeństwem. Dodatkowo przebywając w rejonie służbowym, zobowiązany jest do natychmiastowego reagowania w przypadku uzyskania informacji bądź stwierdzenia popełnienia wykroczenia lub przestępstwa na terenie swojej „dzielnicy”. Jedną z najistotniejszych korzyści dla Policji płynącej z wydłużenia czasu pobytu dzielnicowego w obwodzie jest wzmocnienie współpracy ze społecznością lokalną. Nie dotyczy to jedynie kontaktu i zbierania wiedzy na temat dzieci i rodzin dysfunkcyjnych, które większość swojego życia spędzają na ulicy, ale ma to jednak dużo szersze zastosowanie (Klonowska 2018, s. 225). Policja postrzegana jest w takim przypadku jako instytucja prospołeczna, która kładzie duży nacisk na działania uspołeczniająco-profilaktyczne, pedagogiczne, wychowawcze i resocjalizacyjne. To właśnie dzielnicowy ma spełniać funkcję opiekuna społeczności lokalnej, inicjować i wskazywać drogę do tego, aby nikt nie popadał w konflikt z prawem lub wskazywać jak nie stać się ofiarą. Oczekiwania społeczne jednoznacznie wskazują, by był on animatorem działań edukacyjno-prewencyjnych), (Konopczyński 2016, s. 8-9). Będąc animatorem zadań dla młodzieży, dzielnicowy buduje zaufanie i wzajemne relacje, które w przyszłości mogą skutkować tym, że dana osoba zwróci się o pomoc, radę czy wsparcie. Policjant w takich przypadkach opiera swoje działanie na tolerancji i szacunku wobec osób, które wymagają udzielenia pomocy. Należy mieć świadomość, że w dzisiejszych czasach społeczeństwo jest wielokulturowe, co wiąże się z procesem migracji zarobkowej

i brakiem granic. Wiąże się to z większą anonimowością, spłyceciem relacji społecznych, co umożliwia powstawanie nowych rodzajów przestępczości. Zdaniem Iwony Klonowskiej policjant jako „pedagog” podczas realizowania swoich zadań powinien podejmować współpracę ze szkołami, kuratorami sądowymi, pedagogami, psychologami i innymi osobami, instytucjami i organizacjami (Klonowska 2018, s. 233), którzy będą mogli mu pomóc w realizacji zadań, stawianych nie tylko przez przełożonych, ale przez ogół społeczeństwa. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że od Policjantów, którzy są na stanowiskach dzielnicowych, nie wymaga się, aby mieli wykształcenie humanistyczne czy pedagogiczne, a nawet niewymagane jest nawet, aby mieli oni ukończone studia wyższe. Przez to posiadana przez nich wiedza nie przygotowuje ich do pracy profilaktyczno-edukacyjnej a co za tym idzie i wychowawczej. Wiedzę taką zdobywają, obserwując i naśladowując „starszych kolegów” oraz samodoskonaląc się, podejmując naukę w wybranym zakresie w czasie wolnym od służby. Specyfiką służby policjanta jest fakt, że odbiorcami jego działań są osoby z różnych grup wiekowych o zróżnicowanym statusie materialnym czy społecznym. Policjant powinien w odpowiedni, a zarazem zrozumiały dla każdego sposób komunikować się z tymi osobami. Inaczej będzie przekazywał informacje dotyczące podjętej interwencji i wątków z nią związanych osobie młodej, a w inny sposób będzie komunikował się z osobą starszą. W swoich badaniach Iwona Klonowska zwraca uwagę na to, że niestety obecny system kształcenia podstawowego zawodowego policjantów nie przekazuje wiedzy z zakresu współdziałania społecznego, umiejętności miękkich, wiedzy z zakresu pedagogiki czy też radzenia sobie ze stresem w sytuacjach trudnych. Nie można również pominąć faktu, że najliczniejszą grupą policjantów są osoby posiadające wykształcenie średnie, a tym samym nie mogły na żadnym etapie swojej edukacji poprzedzającym wstępnie do służby nabyć wiedzy ze wspomnianych obszarów (Klonowska 2018, s. 248).

Zakończenie

Reasumując, widzimy, że w praktyce interweniujących policjantów znaczną część służby zajmuje edukacja. Zmiany zachodzące w Policji w porównaniu z poprzednim systemem, gdzie główne zadania dotyczyły represji, obecnie schodzą na dalszy plan, będąc zastępowane zadaniami dotyczącymi edukacji społecznej. Można zauważyć, że zmianom ulegają nie tylko sytuacje, które są determinantami interwencji, lecz również sposoby jej realizacji. Zauważamy, że współczesny Policjant niezmiennie dba o przestrzeganie obowiązującego porządku prawnego, lecz również jego podstawowym celem działalności jest misja nadrzędna – poprawa jakości życia społeczności lokalnej w duchu filo-

zofii *Community Policing*, dlatego edukacja w trakcie interwencji odgrywa coraz ważniejszą rolę, co w znaczący sposób wpływa na poprawę życia społecznego.

Literatura | References

- CZAPSKA J., WÓJCIKIEWICZ J. (1999), *Policja w społeczeństwie obywatelskim*, Wydawnictwo Zakamycze, Kraków.
- DUNAJ B. (2007), *Język polski: Współczesny słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Langenscheidt Polska, Warszawa, t. 1.
- DYDUCH L. (2018), *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych: Bezpieczeństwo*, Centrum Szkolenia Policji, cz. 1, Legionowo.
- KŁONOWSKA I. (2018), *Uspołecniające, profilaktyczne i resocjalizacyjne funkcje Policji w perspektywie współczesnej pedagogiki resocjalizacyjnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- KONOPCZYŃSKI M. (2016), *Misja społeczno-pedagogiczna dzielnicowych w społeczeństwie obywatelskim*, „Policja 997”, nr 5, (Wydanie specjalne: Dzielnicowi), s. 8-9.
- KOPALIŃSKI W. (2007), *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa.
- MAIWALD K. (2002), *Community Policing w USA*, [w:] *Mit represyjności albo o znaczeniu prewencji kryminalnej*, red. J. Czapska, H. Kury, Wydawnictwo Zakamycze, Kraków, s. 231-259.
- REUT M. (2008), *Wolność, niepewność, edukacja (polityczne źródła pytań o podmiotowość)*, [w:] *Państwo a edukacja*, red. J. Kochanowicz, T. Tokarz, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław, s. 167-176.
- STRÓŻEWSKI W. (1992), *W kręgu wartości*, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- TROJANOWICZ R. C. (1995), *Community policing: A survey of police departments in the United States [Policja społeczna: Badanie departamentów policji w Stanach Zjednoczonych]*. United States: Department of Justice, Federal Bureau of Investigation, National Center for Community Policing Michigan State University.
- USTAWA z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (1997), Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483>.

USTAWA z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (1990). Dz.U. 1990 r. nr 30 poz. 179, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19900300179>.

USTAWA z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (1971), Dz.U. z 1971 r. Nr 12, poz. 114.

ZARZĄDZENIE NR 5 KOMENDANTA GŁÓWNEGO POLICJI z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych (Dz. Urz. KGP poz. 26; zmiany 2017 r. poz. 12).